

59. Oorlogsherinneringen van Omer Vandenberghe (1904 – 1994)

Omer Vandenberghe, mijn grootvader, was een geboren Pervijzenaar die het uitbreken van de eerste wereldoorlog als tienjarige meemaakte. Tijdens de woelige oorlogsjaren verbleef hij als vluchteling in Frankrijk om pas na de oorlog terug te Pervijze te geraken waar hij bleef wonen tot na het overlijden van zijn echtgenote (Adriana Niville) in 1980.

De gebeurtenissen uit de oorlogsperiode die hij zich kon herinneren schreef hij op hoge leeftijd neer op verschillende losse kladblaadjes : hierna volgt het uitgetikt relaas ervan. Om de verschillende personages – voornamelijk familieleden – beter te kunnen situeren geef ik eerst een kort overzicht van de familiale toestand van Omer : zijn ouders, broers en zusters.

Omer Vandenberghe was de zoon van Ludovicus Carolus Vandenberghe (1867 – 1911) en Emma Prudentia Vandenberghe (1863 – 1953). Ook zijn ouders waren geboren Pervijzenaars. Het gezin telde zoals de meeste gezinnen van die tijd meerdere kinderen :

- een doodgeboren kind in 1892
- Prudentia Emerentia (1893 – 1986)
- Zoë Maria (1894 – 1954)
- Henricus Josephus (1896 – 1985)
- Alice Emma (1898 – ?)
- Lucia Maria (1900 – 1909)
- Sylvère Camiel (1901 – 1998)
- Hector Petrus (1903 – 1997)
- **Odomarus Hilarius** (1904 – 1994)
- Martha Maria (1907 – ?)

Ik laat mijn grootvader aan het woord :

Over Pervijze, het dorp waar ik geboren ben wil ik vertellen maar schrik niet, het gaat hier niet over mijn dorp in de goeie ouwe tijd. Integendeel : het gaat hier over Pervijze in de grootste ellende.

Ik kwam ter wereld in het jaar 1904 in een groot werkmansgezin. Toen ik zeven jaar oud was stierf mijn vader. Dus stond mijn moeder alleen met de zorg over haar groot gezin. Over kindervergoeding was toen geen sprake en sociale wetten waren nog lang niet in de maak. Mijn grotere broers en zusters moesten dus heel rap meehelpen met moeder. Van naar school gaan kwam dus niet veel in huis maar moeder was sterk en met Gods voorzienigheid zorgde zij dan ook voor ons dagelijks brood.

Moeder werkte dag in dag uit op de hoeve van Désiré Baeyaert. Alle mogelijke overschotjes bracht ze mee naar huis en op haar rug bracht ze ook regelmatig nog wat konijneneten mee. Dit was moeders bedevaart van elke dag, ook voor ons een tijd om nooit meer te vergeten.

Maar de grootste ellende moest moeder met haar groot gezin nog beleven : oorlog kwam over ons land. Op een dag hoorden we schieten in de verte. Iedereen die een gezin had trachtte weg te geraken uit Pervijze en moeder deed als zoveel anderen. Zij trok met de jongste kinderen naar Roesdamme bij haar broer (Eduard Vandenberghe, geb. Pervijze 1876). Daar sliepen wij een paar nachten en dat was een groot geluk voor ons want op een morgen toen we van plan waren terug naar ons huisje te gaan, zagen we dat het in puin lag. Voor onze burens was het echter nog veel erger. De dochter (Zoë Degraeuwe, gedood op 22/10/1914) lag gedood in haar bed. Dat was de eerste vrouw in Pervijze die gedood werd in de eerste oorlog. Dit was omzeggens het begin van nieuwe ellende. Mijn oudste broer werd opgeroepen om zich als 18-jarige te melden om soldaat te worden.

Prinsje mijn dorjje wat heb ik & lief! (1)
 O vertel me het dorp waar ik geboren ben want vertelken
 maar. Vertel me niet, hier gaat het niet over mijn dorp in een goede oue
 tijd, integendeel hier gaat het over Prinsje in de grootste ellende.
 Ik kwam ter wereld in het jaar 1804 in een groot werks dorp. Toen ik
 twee jaar oud was stierf mijn vader, dus stond moeder
 alleen met de zorg van haar groot gesin.
 Over kinder verpleging was toen geen sprake en zo vaak wisten waren
 nog lang niet in de maak. Mijn grotere broers en zusters moesten dus
 heel rap moeder helpen, van naar school gaan kwam dus niet veel in haad,
 maar, (leef met een mens zijn) en moeder was stad en met Gods
 voornemenheid verzorgde zij dan ook voor ons de zielezorg.
 moeder wistte dat in de tijd op de overvloedige Dierse Bajesent, nu
 op jaakt door de kinderen vaders. Alleen de overvloedige
 bracht moeder mede naar huis en op haar tijd bracht zij - of nog
 wat kon rijden met naar huis. Dit was moeder bedruard
 van elke dag. en voor ons om nood te vergeten (Wabeen moeder
 geden dan). Maar de grootste ellende moest moeder met haar groot gesin
 nog beleven, oorlog kwam over ons land, het heel d' spoorde
 of kisten in de verte. Het dat weer die eenigste kisten die bij
 nacht vert verder dan kon te groden en moeder deed al zoveel
 anders, zij trok met de juffen naar Roestamme bij heer Broer,
 daar sliepen wij een paar nachten en dat was een groot geluk van
 ons, want op een morgen toen we van plan waren naar ons kistje
 te gaan, lag het in de sneeuw, maar voor de gebuur was het nog veel
 spier de doer lag gedood in de kist. Dit was de eerste vrouw
 in Prinsje die gedood werd in de eerste oorlog. Dit was overigens het
 begin van twee ellende. Mijn oudste Broer werd opgeroepen om
 (naar zelf)

Ook voor alle schoolkinderen kwam het nieuws dat zij op een bepaalde datum moesten gaan postvatten aan het einde van de Veurnestraat om daar te verzamelen om naar Frankrijk gevoerd te worden. Ook dat gebeurde zoals het moest. Moeder vertrok met mijn broer Hector en mezelf samen met grote broer en zus tot aan de Snoekvaartbrug waar wij met veel verdriet afscheid namen samen met vele anderen. Het zou drie jaar duren voor we elkaar terug zagen.

Terwijl moeder met broer en zus naar Avekapelle trok, dat nog niet beschoten werd, begon voor ons de reis naar Frankrijk. Het was de eerste maal in mijn leven dat ik op een trein zat en dan nog als vluchteling. De reis ging naar Orly bij Parijs. We kwamen er aan zonder ongelukken en werden ondergebracht in een groot verlaten klooster. Op de grijze poort stond geschilderd : "Colonie scolaire Belge des enfants de l'Yser". Alles was er klaar om onze groep jongens te ontvangen : veel gebouwen, klaslokalen, slaapzalen, kortom alles, zelfs onderwijzers waren er reeds. Het merendeel van hen was van de streek van Ieper - Watou en ik meen ook dat er zusters van Houthulst waren. s' Avonds werden we ondergebracht in vier verschillende slaapzalen. Er waren jongens van overal om mee kennis te maken. Heel de frontstreek was er vertegenwoordigd.

Iedereen kreeg zijn plaats in één van de zes klassen. Ik herinner me nog enkele namen van onderwijzers maar niet allemaal : meester Pladijs voor het zesde leerjaar, meester Reynaert voor het tweede en meester Dessarault voor het derde. Er werd ook gesmuld maar niet teveel want alles was gerantsoeneerd.

We leerden Frans dat we er bij zweetten, zelfs op de koer werden we eraan herinnerd dat we Frans moesten spreken. Zo verliepen de weken en maanden net zoals in andere kostscholen.

Toen we een paar weken in Orly waren, kwamen er twee voorname heren ons bezoeken : senator Ampain en volksvertegenwoordiger Bruzet, twee Brusselaars die van de oorlogsomstandigheden gebruik maakten om gratis naar Parijs te reizen en Vlaamse jongens te zien die voor hen ook nog de Brabançonne moesten zingen. Van de armoede in ons land hebben ze niet gesproken.

In Orly heb ik ook voor de eerste maal in mijn leven toneel gespeeld. Ook hielp ik de mis zingen in de kapel. Nog iets anders dat ik me herinner : toen we op wandeling waren en van de honger of gewoon uit goesting ergens een wortel uittrokken uit een veld, werden we streng gestraft. Meester Reynaert dicteerde dan met luide stem : "een onrechtvaardige Belg beledigde door zijn laffe handelswijze acht miljoen Belgen. Begin dat maar eens honderdmaal te schrijven".

Om de veertien dagen kregen we een rapport waarop aangetekend stond hoe we het ervan af brachten op het gebied van orde, netheid en beleefdheid. Dit werd dan mee gestuurd als we een brief naar huis schreven.

Ondertussen waren mijn moeder met mijn broer en zus ook als vluchtelingen naar Frankrijk gekomen. Zij waren in het departement Eure et Loire beland. Dat was zeer ver van waar ik zat maar na weinig tijd zouden zij wat dichterbij ons geraken, zo schreef moeder mij. Dat gebeurde ook want na enkele weken woonden moeder en broer en zus in het stadje Mantes (= Mantes-la-Jolie), niet heel ver van Orly. Moeder maakte plannen om ons naar huis te halen bij haar.

Vele maanden waren ondertussen verstreken en grote zus kreeg toelating om mij en mijn broer Hector te bezoeken en mee te nemen naar Nantes bij onze moeder.

Mijn geluk was niet te beschrijven : na twee jaar afwezigheid waren we eindelijk weer bij elkaar. Nu kon ik verder naar school in Nantes, in de Ecole Paroissiale in de rue Baudoin. Ik was er alleen als Belg. Ik kreeg les van een oude juffrouw en ik stond meteen op een goed blaadje bij haar omdat ik mijn gebeden in het Frans kon opzeggen. Ook op de speelplaats had ik niets dan vrienden.

Voor mijn moeder was alles in haar voordeel veranderd : nu had zij twee zonen en een dochter die elke dag in een papierfabriek gingen werken. Van armoede was er geen sprake meer.

Nu was er echter nog een probleem op te lossen. Mijn zuster (Martha) die vier jaar jonger was, moest ook nog naar huis komen. Zij zat in een schoolkolonie voor meisjes nabij Calais. Dus moest er nu geschreven worden tot wij toelating kregen om ook haar naar huis te halen. Dit lukte nogal tamelijk snel zodat moeders gezin bijna geheel samen was. Ik zeg wel bijna want de oudste dochter (Prudence) was gedurende de oorlog bijna altijd in Engeland aan het werk bij mensen die zij had leren kennen in De Panne.

Ondertussen waren broers en zus het goed gewoon op hun werk en ik in de Franse school natuurlijk ook. Ook ons moeder deed soms in het Frans haar boodschappen. Zij trok zich reeds goed uit de slag.

Mijn oudste broer die soldaat was aan het front, kwam in verlof. Wij als schooljongens hadden hem nog nooit gezien in zijn soldatenkleren. We hadden een maand niets meer van hem vernomen toen hij daar opeens binnenkwam. Hij wist van alles te vertellen : dat er met gas was gesmeten en dat hij bijna blind was geweest. Volgens hem was er sprake van wapenstilstand. Dat was natuurlijk goed nieuws. Hij beloofde van zodra hij weer aan het front was, hij zou trachten naar Oostende te gaan. Daar woonde onze andere zuster (Zoë) die in 1914 getrouwd was met een Schockaert van Booitshoeke. Het was reeds drie jaar dat we van haar niets meer hadden vernomen daar zij in het bezette gedeelte van België woonde. Broer Henri zou in Oostende ook proberen aan een woning te geraken zodat we terug naar België zouden kunnen trekken na de bevrijding.

Naar Pervijze zou nog wel maanden duren want alles lag er plat en tegen dat er barakken zouden gebouwd zijn, zou er wel nog enige tijd verstrijken. Ondertussen konden we wel onze jongste zuster ophalen in Calais die natuurlijk ook erg verlangde om ons terug te zien en wij om haar terug te zien. Ik zag er naar uit om haar mee te nemen naar mijn Franse school maar ik zag nog veel meer uit naar het einde van de oorlog. Dan zouden we naar Oostende kunnen gaan wonen en weer allemaal samen zijn.

Er verstreken een drietal weken nadat Henri terug naar het front was vertrokken en in die tijd gebeurde er vanalles. De wapenstilstand werd getekend en natuurlijk spraken alle vluchtelingen over niets anders meer dan over naar huis kunnen in België. Dat was allemaal rapper gezegd dan gedaan want ook hiervoor was er heel wat geloof en geschrijf nodig. Grote zus Alice deed de nodige stappen naar het stadhuis en het station om alle noodzakelijke papieren in orde te krijgen en uit Oostende kregen we ook een brief met niets anders dan goed nieuws.

In het stadhuis zegde men ons dat het mogelijk was dat het nog slechts een paar maanden zou duren vooraleer we weer naar België zouden kunnen reizen. 'Moest dat eens waar kunnen zijn', zegde onze moeder. We waren het wel allemaal goed gewoon in Frankrijk maar moeder sprak nu van niets anders meer dan van haar getrouwde dochter Zoë die ze wellicht gauw zou terug zien.

Hier stopt het verhaal van Omer Vandenberghe en diende ik beroep te doen op het eerste naoorlogse bevolkingsregister van Pervijze om uit te vissen wanneer het gezin dan uiteindelijk terug in België aan kwam. Op 4 juni 1919 werd het ganse gezin ingeschreven te Oostende in de Blankenbergestraat 57. Ze waren eindelijk terug in de streek aangekomen.